

Učiteljski Tovariš.

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Prošnja kranjskega učiteljstva za izboljšanje gmotnega stanja. — V premislek. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Prošnja

kranjskega učiteljstva za izboljšanje gmotnega stanja.

Visoki deželni zbor!

„Slovensko deželno učiteljsko društvo“ je l. 1899. vložilo na visoki deželni zbor peticijo, v kateri je prosilo za izboljšanje gmotnih razmer kranjskega učiteljstva. K tej peticiji se je poslal l. 1900. še dodatek.

Visoki deželni zbor je blagovolil ustreči le eni točki, in sicer s tem, da je preuredil učiteljstvu v prid pokojninski zakon; vse druge točke pa so ostale nerešene. Vsled tega je „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ iznova primorano stopiti pred visoki deželni zbor s prošnjo, da se skoraj dá kranjskemu učiteljstvu to, kar mu gre po § 55. državnega šolskega zakona z dne 14. maja 1869. leta, drž. zak. št. 62. V to svrho se drzne s pričujočo

prošnjo

ponoviti vse one točke, katere so se podale l. 1899., oziroma leta 1900. v uvaževanje in ugodno rešitev. Te točke se glase:

I. Petletnice.

Sedanje petletnice so delovanju učiteljstva in njegovemu ugledu popolnoma neprimerne. Po sedaj veljavnih določbah so odmerjene po 80 K (40 gld.), t. j. mesečno po 6 K 66 h (3 gld. 33 $\frac{1}{3}$ kr.). Po petletnem delovanju, ki mora biti v popolno zadovoljstvo predstojnikov, se pripozna učitelju, oziroma učiteljici 6 K 66 h (3 gld. 33 $\frac{1}{3}$ kr.) več plače kakor prej! Znano je, da vsak uslužbenec kateregakoli stanu avanzuje v teku petih let gotovo za več nego za 80 K. Celo vsakemu rokodelskemu pomočniku se izboljša plača v teku petih let gotovo za večji znesek kakor kranjskemu učiteljstvu.

V nikakem razmerju pa niso naše petletnice z onimi državnimi uradniki XI., X. in IX. plačilnega razreda. Visoki deželni zbor bi izvršil le svojo sveto dolžnost, ako pripozna kranjskemu učiteljstvu, katerega uspešno delovanje priznavajo vselej in povsod, petletnice po **dvesto kron**, katere naj se pa všttevajo od izpita učne usposobljenosti.

II. Aktivitetne doklade.

Po regulaciji uradniških plač je razlika med plačami učiteljstva in med plačami državnih uradnikov XI., X. in IX. plačilnega razreda še večja nego je bila prej. Ob boljših uradniških plačah se je po nekaterih krajih dvignila tudi draginja, ki jo čuti zlasti učiteljstvo jako bridko, in ki pritiska nanje z neprebitno silo. Ker stremi in z vsemi silami deluje vse avstrijsko učiteljstvo na to, da se njegove plače vsporedijo plačam državnih uradnikov XI., X. in IX. plačilnega razreda, in da se vsaj deloma paralelizujejo dohodki učiteljstva z onimi državnimi uslužbencev zadnjih treh plačilnih razredov do časa, ko bodo tudi plače vsega avstrijskega učiteljstva urejene enako plačam državnih uradnikov že večkrat imenovanih treh plačilnih razredov, naj dovoli visoki deželni zbor, kakor je že dovolil štajerskemu učiteljstvu deželni zbor štajerski, vsemu kranjskemu učiteljstvu doklade po dvesto kron na leto.

III. Pokojninski zakon.

Tej točki je visoki deželni zbor ustregel, zato odpade v tej prošnji.

IV. Službena doba.

Štiridesetletno službeno dobo naj skrči visoki deželni zbor na petintrideset let.

Učiteljevanja ni nikakor primerjati s poslom drugih stanov, ki zavzemajo v socialnem oziru isto ali enako stopnjo. Učitelj mora dan za dnevom pre-

biti v zaduhli, z otroki natlačeni sobi v pokvarjenem, nezdravem zraku. Da deluje uspešno, mora napenjati vse svoje duševne in telesne sile do skrajne meje ves čas svojega službovanja. Prebiti mora mnogo žalenja in nasprotovanja od šoli neprijaznih staršev in strank, a prebiti mu je tudi mnogo jeze vspricho početja pokvarjenih otrok. V vedni skrbi je, da ustreza mnogobrojnim zahtevam, ki jih stavijo nanj šolska oblastva in šolski predstojniki. Vrhutega se mora boriti za svoj in svojcev obstanek. Tako naporno delovanje provzroča nervoznost in iz nje izvirajoče bolezni. V razvedrilo nima ni sredstev ni časa, ker mora po pouku porabljeni čas bodisi za popravljanje nalog, bodisi za pisanje uradnih spisov, bodisi za druga opravila, ki mu donašajo kaj postranskega zaslužka. Državna uprava je že davno pripoznala težavo učiteljskega službovanja in je zato c. kr. profesorjem odmerila le 30letno službovanje. Ako je torej temu stanu dovoljen pokoj po 30 letih, ga zasluži izvestno tudi ljudskošolsko učiteljstvo. Saj je proti vsej logiki, da delaj delavec ob slabi plači težje delo dalje kakor drugi ob boljši plači in lažjem poslu, in vsakdo mora razsoditi, da je ljudskošolski učitelj potreben prej počitka kakor drugi, saj ni stanu, ki bi moral pri izvrševanju svojih dolžnosti prebiti toliko truda in toliko odgovornosti kakor ravno ljudskošolsko učiteljstvo.

Pa če vse to nič ne velja — humaniteta se mora temu protiviti, da si mora osiveli, od službenega napora izmučeni učitelj, ki je daroval vse svoje duševne in telesne sile povzdigi šolstva in s tem blaginji domovine, še v visoki starosti služiti vsakdanji kruh s težkim delom, da ne sme biti deležen tolikanj potrebne in zasluženega počitka.

Visoki deželni zbor! Statistika nam kaže, da je umrljivost med učiteljstvom izmed vseh stanov največja, in jako nizki so odstotki onih, ki so deležni počitka na večer svojega življenja. Kranjsko učiteljstvo slušbuje danes s prepričanjem, da malokdo doživi dobo, ko sme in more v pokoj, zakaj naporno in utrudljivo delo mu ne da čakati one starosti, ki jo mora vsak doseči, ako hoče imeti štirideset vštvenih let za seboj. Zavest pa, da se mora človek enakomerno truditi do zadnjega izdihljeja, in da mu ni pričakovati mirnih in saj deloma brezskrbnih dni, ne veča veselja do učiteljskega stanu.

V. Leta provizoriškega službovanja.

Tudi to je nedostatek v pravnih razmerah kranjskega učiteljstva, da mu ne vštevajo let provizoriškega službovanja v službeni čas. Ta določba je popolnoma neutemeljena in celo krivična.

Zrelostno izpričevalo prizna kandidatu in kandidinji popolno usposobljenost, samostojno opravljati

učiteljevanje. Na podlagi tega izpričevala imenujejo c. kr. okrajni šolski sveti kandidate in kandidatkinje učiteljem in učiteljicam — ne kakim učiteljskim praktikantom in praktikantinjam. Oboji izvršujejo posel mnogokrat samostojno na enorazrednicah v polno zadovoljnost svojih nadzornikov. In to dobo provizoriškega službovanja morajo dodati učitelji in učiteljice povrh itak neizmerno dolgi štiridesetletni službeni dobi, tako da služijo v najugodnejšem slučaju dvainštirideset let, ako hočejo uživati celo pokojnino! Še bridkeje pa občutijo to naredbo oni, ki so delali drugo izkušnjo še pred uvedbo novega ljudskošolskega zakona z dne 25. velikega travna 1868. l., drž. zak. št. 48. Tem se ni takrat mudilo k usposobljenostnemu izpitu, ker niso imeli kot definitivni učitelji pravice do pokojnine. Poleg tega pa so tedanje izpraševalne komisije pošiljale čestokrat domov učitelje, ki so se oglašali k izkušnji, ne da bi jih bile izprašale. In sicer se je to zgodilo, kadar se ni oglasilo zadostno število kandidatov. To trditev bi lahko potrdili z imeni še sedaj službujočih učiteljev. Ako je v tedanjih časih napravil učitelj iz oddaljenega kraja pot v Ljubljano, ne da bi bil napravil izkušnjo, je moral zaradi znanih tedanjih gmotnih razmer odložiti zopetno potovanje za več let, da si je med tem časom s stradanjem privarčeval potrebno potnino. Na ta način so izgubili 7—10 in več službenih let, in sedaj morajo brez lastne krivde toliko dalje služiti, da so deležni cele pokojnine. Prav je sicer, da se zahteva od učitelja (oziroma učiteljice) izkušnja učne usposobljenosti, to pa le zato, da ne pusti v nemar svojih nadaljnjih študij, ampak da se izobrazuje in doseže večjo stopnjo omike in si pridobi več znanja. Nikakor se pa ne sme misliti, da je učiteljevo delovanje zaradi druge izkušnje plodonosnejše kakor pred njo; razloček je le ta, da si je pridobil v daljšem službovanju več prakse.

Ker ne napravlja druga izkušnja učitelja sposobnejšega za učiteljevanje, je ta za šolstvo kot taka brez pomena in ne pride v poštev. Krivično je torej, da se leta pred usposobljenostnim izpitom ne štejejo v službeni čas.

Ako je pa visoki deželni zbor mnenja, da je ravno ta določba oni motor, ki sili učiteljstvo, da ne zanemari svojega naobraževanja, naj jo vsaj toliko izpremeni, da so iz službenega časa izvzeta samo ona leta po dveletnem službovanju, v katerih je služil učitelj brez drugega izpita, kakor je to na Koroškem v rabi.

VI. Vojaška leta.

Razen tega je okrajšano učiteljstvo v primeri z uradniškim stanom tudi v tem, da se mu ne vštevajo v službeni čas aktivna vojaška leta. Na Kranjskem

je do 20 takih učiteljev, ki so služili tri leta pri vojaki, in nekaj med njimi se jih je vdeležilo tudi okupacije Bosne. Kandidat, ki ga je usoda iztrgala iz študij za tri leta ter ga uvrstila med vojake, je prišel na službovanje tri leta kasneje kakor njegovi bivši tovariši, ki so sedaj v vsaki zadevi tri leta pred njim. To je posebno občutno sedaj, ko je uveden status. Oni, ki niso bili vojaki, prejemajo tri leta prej višjo plačo kakor oni, ki so zakrivali samo to, da so imeli krepko telo in zdrave ude ter da so se morali mučiti za dom in za cesarja v vojaški suknji. Ako uživajo državni uradniki to dobroto, da jim vštevajo vojaška leta v službeni čas, gre to po vsi pravici tudi učiteljstvu.

Povsem neopravičen je argument, s katerim se je dosedaj odbijala ta zahteva učiteljstva, češ, da je dotičnik sam kriv, da ni izvršil pred 20. letom svojih študij. Saj je znano, da nismo imeli in tudi sedaj še nimamo tako razvitega šolstva, da bi imela vsaka vas svojo šolo, ter da so marsikaterega nadarjenega dečka poslali v šolo šele z 10—12. letom, ker so šele takrat zapazili njegov talent. Da je torej pričel dotičnik svoje študije kasneje kakor drugi, ni njegova krivda, pač pa so bile temu vzrok neugodne krajevne šolske razmere.

VII. Uvrstitve v osebni status, razdelitev po plačilnih vrstah in stanarina.

Leta 1900. se je poslal visokemu deželnemu zboru še dodatek k spredaj napisani prošnji. V tem dodatku se je prosilo:

1. „V osebni statusu naj se uvrsti učiteljstvo po službenih letih od časa prebitega usposobljenostnega izpita; od istega časa naj se računajo tudi petletne doklade.“

2. Odstotki po plačilnih vrstah naj se razdele primerneje.

3. Po umrlem učitelju zaostali naj imajo pravico do četrtletne plače, katero je učitelj nazadnje prejemal.

4. Vsemu učiteljstvu brez izjeme naj se pripozna primerna odškodnina za stanovanje.“

Razen tretje točke, kateri se je ugodilo z novim pokojninskim zakonom, poudarja „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ tudi sedaj ostale tri zahteve in podpira prvo prav tako, kakor jo je podpiralo leta 1900. in sicer:

Ad 1. Deželni šolski zakon z dne 14. maja 1898. l. ima glede statusa v § 3. nastopno določilo:

„Držeč se teh določil, uvrsti deželno šolsko oblastvo pri prvi sestavi osebne statusa učiteljsko osebo z ozirom na njegov službeni čas v stalni lastnosti in na zadovoljivo službovanje. Poznejša pomaknitev iz

ene plačilne vrste v naslednjo višjo vrsto se vrši pod istimi pogoji.“

Z določilom, da se status uredi z ozirom na „stalno nameščenje“, se mnogim učiteljem dela nezaključena krivica, zakaj prejšnja leta se definitivno nameščenje učiteljev ni vršilo tako redno kakor sedaj. Zaraditega se je mnogokrat pripetilo, da je bil marljiv učitelj, ki je že po dveh službenih letih napravil izpit sposobnosti, kasneje definitivno nameščen kakor drugi, ki je odlašal z izpitom 3, 4 ali še več let.

Isto velja o zaračunavanju časa za službene doklade. Tudi te se štejejo še vedno po § 30. deželnega šolskega zakona z dne 29. aprila 1873. l. (dež. zak. št. 22) od definitivnega nameščenja. Po teh zakonitih določbah ima kasneje definitivno nameščen učitelj dvojno škodo.

Po § 62. deželnega šolskega zakona z dne 29. aprila 1873 (dež. zak. št. 22) se pa štejejo službena leta za penzijo od dne, ko je učitelj prebil izpit usposobljenosti. Pravično bi torej bilo, da bi se tudi pri statusu in pri službenih dokladah štela leta ravno tako.

Ad 2. Ker so odstotki I. in II. plačilne vrste prenizki, pride le malo učiteljev iz sedanje IV. plačilne vrste v I. Povprečno se pomaknejo na leto le 4 učitelji(ce) II. plačilne vrste v I. V drugi plačilni vrsti je sedaj 93 učiteljskih oseb; pri normalnih razmerah bi morali tedaj zadnji štirje čakati celih 23 let, da pridejo v I. plačilno vrsto, in to je gotovo predolgo. Kedaj pa pridejo potem še ostali iz III. in IV. plačilne vrste v I.?

„Slovensko deželno učiteljsko društvo“ prosi, da se status prenaredi po naslednjih določilih:

I. plačilna vrsta	25%
II. „ „	30%
III. „ „	25%
IV. „ „	20% vsega učiteljstva.

Ad 3. Utemeljevanje 3. točke odpade, ker se ji je že ustreglo.

Ad 4. Glede stanarine pa si dovoljuje „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ naslednje opomniti:

Vsak učitelj oziroma učiteljica, ki nima prostega stanovanja, naj dobiva stanarino, katera se določa po krajevnih razmerah. V prvi vrsti se je ozirati na draginjske razmere, kakršne so n. pr. v Ljubljani, Postojni, Kočevju, Kranju itd.

Stanarina naj bode toliko, da si zamore učiteljstvo najeti zanj primerno stanovanje, kar sedaj na primer v Ljubljani ni mogoče, ker ni dobiti za 360 K učiteljski družini primernega stanovanja.

VIII. Opravilne doklade.

Vsako delo zasluži svoje plačilo, zato naj se opravilne doklade povišajo za enorazrednice na

150 K, za dvorazrednice na 200 K, za tri-razrednice na 300 K, za štirirazrednice na 400 K, za pet- in večrazrednice na 600 K. Poleg tega naj se dovoli za vsak paralelni razred še 50 K remuneracije, ki se pa ne všteva v pokojnino.

IX. Plače učiteljc.

Vrhutega prosi „Slovensko deželno učiteljsko društvo“ tudi to, da naj imajo učiteljice enako plačo z učitelji.

X. Plače suplentov.

Na ljudskih šolah v Ljubljani je začasno nastavljenih več suplentov, ki imajo samo 800 K letne plače, dasi so vsi izprašani učitelji(ce) in nekateri tudi že usposobljeni za ljudske in celo za meščanske šole. Vsem tem naj se dovoli po 200 K stanarine.

Ljubljana, dne 20. maja 1902.

Odbor „Slov. dež. učiteljskega društva“:

Francišek Gabršček,
predsednik.

Jakob Furlan,
tajnik.

Luka Jelenc,
podpredsednik.

Francišek Črnagoj,
blagajnik.

Jakob Dimnik,

Lovro Letnar,
odborniki.

Janko Likar,

V premislek.

IV.

Kakor znano, imajo naši c. kr. okrajni šolski nadzorniki za čas svojega poslovanja, t. j. dokler so okrajni šolski nadzorniki, dopust. Mesto njih poučujejo supleti ali se pa mesto provizorično popolni. A ker so okr. šolski nadzorniki kot taki tudi le provizorični, zato jim ostanejo njihova učiteljska mesta, na kojih so stalno nameščeni, pridržana, t. j. nihče ne more biti na isto mesto stalno nameščen. In dokler bodo okr. šol. nadzorniki provizorični, toliko časa bodo tudi namestniki provizorični. To je pa za šolo nezdravo, za namestnike pa krivično. Da bode stvar bolj jasna in razumljiva, hočem to z izgledom pojasniti. Učitelj A postane c. kr. okr. šolski nadzornik in dobi dopust; njegovo mesto dobi kandidat B. B je pridlen in delaven, predstojniki ga hvalijo, ljudje ga imajo radi. B je zelo zadovoljen. Po preteku dveh let napravi drugi izpit. Sedaj mu je prva skrb, da čim preje postane stalen, ker je s tem imenovanjem združena večja plača in uvrstitev v status, kar pomenja prvi korak na lestvici avancementa. A B ne more postati definitivni, ker je na tem mestu stalno nameščen učitelj A, ki ima kot c. kr. okrajni šolski nadzornik dopust. B-ju je tedaj zaprta pot do stalnega nameščenja in s tem tudi do šletnice, do višje plače in do uvrščenja v status. Ako noče zaostati za svojimi sovrstniki, mora prositi drugam, zapustiti kraj, kjer je bil zadovoljen, ostaviti ljudi, ki so ga radi imeli in ostaviti šolo, kjer

je uspešno deloval; šola pa izgubi dobrega učitelja. Šoli to gotovo ni v korist, ako bode v najugodnejšem slučaju moralo vsake dve leti menjati učitelja in to tem manj, ker bodo za taka mesta prosili le začetniki. Tu se godi krivica šoli, pa tudi dotičnemu učitelju.

Krivo je tu v prvi vrsti to, da pride učitelj šele z definitivnim imenovanjem v status, ne pa, kar bi bilo edino pravilno, z drugim izpitom. Radi šletnice bi še kdo potrpel, a uvrščenja v status pa ne more nihče pogrešati, ker je to zanj gmotno preveč občutljivo.

Tu bi bila dolžnost merodajnih oblastnij, da za take učitelje napravijo izjemo. To zahteva pravičnost, pa tudi korist šole. Zadnji čas je tudi, da naši c. kr. okrajni šolski nadzorniki postanejo stalni, s tem bi tudi gorenje vprašanje bilo mahoma rešeno. Kako čudno je tudi čitati, da je x y praznoval svojo 25letnico kot začasni okrajni šolski nadzornik. A stalni nadučitelj in začasni okrajni šolski nadzornik; B stalni učitelj in začasni voditelj; C (namestnik A-jev) začasni učitelj. Radi prvega sta oba druga začasna.

Gg. tovariše prosimo, da nam blagovolijo naznaniti svojo mnenje, kako bi se dala opisana zadeva najbolj ugodno rešiti.

—t—

Zmes.

XXXIX.

No, g. urednik! Rad bi Vas bil videl, kakšen obraz ste napravili, prečitajoč pobožnega in vsevedočega „Slovenca“ št. 93, kjer pravi: „Gospodje pri „Tovarišu“! Koliko „intenzivno“ ste se pa vi „zanimali“ za gimnazijo, ko ste naredili že iz spodnjih razredov iz nje svoj „eksodus“? No, g. dru. Lampetu menda ni znano pri vsi njegovi visoki učenosti, da mora učiteljski imeti predstudies, ali meščansko šolo ali spodnjo gimnazijo, zlasti na Kranjskem, kjer še nedostaje meščanskih šol. Ali morda misli, da v učiteljske lahko vstopijo učenci ljudskih šol? Poznamo učitelje, ki so absolvirali vso gimnazijo, pa so še morali nekaj let obiskovati učiteljske, da so si pridobili potrebno strokovno naobrazbo; poznamo pa tudi duhovnike, ki so šli v lemenat edino zato, ker niso napravili mature; poznamo tudi menihe, ki so absolvirali par razredov gimnazije, pa so postali duhovniki. Ali poznate Macurja v Celju, ki niti ne zna priprostega pisma v slovenščini ali nemščini pravilno spisati? Le pometajte najpred pred svojim pragom!

Dr. Lampeta jezi tudi, ako najde v „Tovarišu“ citate iz drugih jezikov, kateri so baje vsi napačni, dasi tudi črkostaveci včasih napravijo pogreške. To je tiskarski škrt. „Slovenec“ niti ne ve, da se pravi le rojenim princem in knezom „Svetli“. Berite Končnikovo „Slovensko slovnico“ str. 167, kjer je črno na belem: „Knezi nadškofi dobivajo naslov „Kneževska Milost“, knezoškofi „Knezoškofovska Milost“, škofi pa „Škofovska Milost“. Glejte, to morajo vedeti učenci v ljudski šoli, učeni „gaspudi“ v uredništvu „Slovenca“ pa še tega ne vedo. In vendar naj bi vsak človek moral najbolje poznati svoj materni jezik. Pa brez zamere!

Na Goriškem prav marljivo stikajo v „Norici“ in „Prismojencu“ za učitelje — dopisniki „Soče“. Da vržejo marsikatero budalost, jim ni zameriti. Kmalu se bodo naveličali prazno slamo mlatiti.

Na Štajerskem snuje Fr. Jurkovič v Šmarju pri Jelšah Slomškovo podružnico. Do osnovnega zborovanja sicer še ni